

Edward Gigilewicz*

Hasła biograficzne w *Encyklopedii 100-lecia KUL*. Problemy leksykograficzne

Biographical Entries in the “Encyclopedia of the Centennial of the Catholic University of Lublin”: Lexicographical Challenges

Abstract: *The Encyclopedia of the Centennial of the Catholic University of Lublin* is a work that presents the achievements of the John Paul II Catholic University of Lublin – a private university with state academic rights, founded in 1918. The aim of this publishing project was not only to document the University’s teaching and research activities conducted between 1918 and 2018, but also to highlight its contribution to cultural, socio-political, and religious life. The biographical section of the encyclopedia contains 2,026 entries, covering not only academic staff but also individuals who held managerial positions within the university’s administrative structures, notable alumni (especially those distinguished in various fields of activity), honorary doctors of KUL, recipients of other university awards, as well as donors and benefactors of the University. Many modern computer-based methods and techniques were employed during the practical implementation of this project. A number of methodological solutions used in the creation of this encyclopedia—as well as the detailed instructions, model entry templates, and the ways key substantive and lexicographical issues were addressed, all of which are discussed in the article—may prove very useful for developing methodological concepts of other works of an encyclopedic or biographical dictionary nature. These guidelines can also be applied in the actual implementation process of similar publications.

Keywords: Catholic University of Lublin, lexicography, history of science.

* Edward Gigilewicz (ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0554-7964>) – dr hab., Ośrodek Badań nad Dziejami KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, kontakt: edward.gigilewicz@kul.pl.

Encyklopedia 100-lecia KUL¹ to dwutomowe kompendium prezentujące dorobek Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II² w zakresie działalności dydaktycznej, badań naukowych, a także opisujące wkład środowiska uczelnianego w życie społeczno-polityczne oraz kulturalne w wymiarze lokalnym, krajowym i międzynarodowym w latach 1918–2018. Idea przygotowania tej publikacji narodziła się w kontekście przygotowań do obchodów przypadającego w 2018 r. jubileuszu 100-lecia istnienia KUL-u.

W zakresie haseł biograficznych *Encyklopedia* rejestruje wszystkich samodzielnych pracowników naukowych oraz niesamodzielnych, ale o istotnych dokonaniach: naukowych, literackich, organizacyjnych, społecznych, politycznych lub artystycznych. Uwzględnia ona także biogramy wszystkich osób wyróżnionych różnymi nagrodami przyznawanymi przez KUL, a także ważniejszych absolwentów oraz darczyńców i fundatorów.

Koncepcja

W ogólnych założeniach – zrealizowanych prawie w całości – *Encyklopedia 100-lecia KUL* oprócz przywołanej warstwy biograficznej miała zawierać hasła ukazujące możliwie całościowy dorobek Uczelni, jej funkcjonowanie w różnych obszarach życia, rolę kulturotwórczą oraz historyczną i aktualną strukturę organizacyjną. Drogą do realizacji tak określonego celu okazało się przygotowanie komplementarnej siatki haseł, obejmującej następujące kategorie przedmiotowe: jednostki organizacyjne (wydziały, instytuty, dawne i aktualne jednostki międzywydziałowe, ośrodki badawcze, biblioteki, fundacje, agendy pionu administracyjnego), organizacje studenckie (koła naukowe, stowarzyszenia uczelniane i organizacje ogólnopolskie działające na terenie Uczelni), jednostki kulturalno-artystyczne (teatry, zespoły muzyczne, muzea), publikacje (czasopisma, serie wydawnicze), obiekty uniwersyteckie (gmachy, kolegia, domy pracy twórczej i odpoczynku), ważniejsze zabytki małej architektury (pomniki, popiersia,

1 *Encyklopedia 100-lecia KUL*, red. E. Gigilewicz, t. 1–2, Lublin 2018 (format A4, t. 1 – ss. 678, t. 2 – ss. 648).

2 Katolicki Uniwersytet Lubelski (KUL) jest prywatną wyższą uczelnią na prawach państwowych, w latach 1918–1928 funkcjonującą pod nazwą Uniwersytet Lubelski, a od 2005 r. jako Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.

tablice pamiątkowe), wydarzenia uniwersyteckie (cykliczne wykłady, sympozja, konferencje, tygodnie naukowe, festiwale nauki), a także funkcje i urzędy uczelniane, symbole uniwersytetu oraz nagrody i wyróżnienia honorowe³.

W stosunku do pierwotnych założeń w trakcie realizacji odstąpiono jedynie od przygotowania haseł przyporządkowanych na etapie prac koncepcyjnych do kategorii „przełomowe momenty historii Polski”, które miały ukazać m.in. przebieg na KUL-u wydarzeń: czerwca 1956, obchodów Milenium Chrztu Polski w 1966 r., marca 1968, sierpnia 1980, stanu wojennego oraz wydarzeń studenckich w maju 1988 r. Uczyniono tak, gdyż równolegle z przygotowaniem *Encyklopedii* powstawała na KUL-u monografia poświęcona dziejom Uczelni⁴ i uznano, że będzie to właściwsze miejsce do omówienia wymienionych zagadnień. Określony wyżej zakres przedmiotowy dzieła implikował konieczność sporządzenia listy haseł komplementarnie rejestrującej nie tylko osoby tworzące społeczność akademicką, ale również wszystkie jednostki organizacyjne, wydarzenia, działania, obiekty oraz istotne w aspekcie dziejów Uczelni różne wytwory działalności naukowej i intelektualnej. Zadanie zorganizowania całego procesu wydawniczego powierzono zespołowi Instytutu Leksykografii KUL.

Po akceptacji przez kolegium rektorskie KUL przedstawionej wyżej, ogólnej koncepcji wydawniczej, Rektor powołał Komitet Redakcyjny złożony z przedstawicieli wszystkich ówczesnych wydziałów Uniwersytetu⁵, którym powierzono weryfikację listy haseł opracowanej wstępnie w Instytucie Leksykografii. Do obowiązków członków Komitetu należało też wyznacze-

3 Archiwum Instytutu Leksykografii KUL, Korespondencja, E. Gigilewicz, Projekt „Encyklopedii na 100-lecie KUL”. Załącznik do pisma z dnia 28 I 2015 r. –.

4 *Katolicki Uniwersytet Lubelski 1918–2018*, t. 1–3, red. G. Bujak, A. Mirek, J. Rabiński, Lublin–Warszawa 2019.

5 Gremium to tworzyli profesorowie: Leszek Ćwikła (Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli), ks. Stanisław Janeczek (Wydział Filozofii), Tomasz Nowicki (Wydział Nauk Humanistycznych), Magdalena Pyter (Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji), Anna Rymuszką (Wydział Biotechnologii i Nauk o Środowisku), Ryszard Skrzyniarz (Wydział Nauk Społecznych), Ewa Trzaskowska (Wydział Matematyki, Informatyki i Architektury Krajobrazu), ks. Jan Walkusz (Wydział Teologii). Funkcję przewodniczącego Komitetu objął Rektor KUL, ks. prof. dr hab. Antoni Dębiński, a funkcję redaktora naczelnego Edward Gigilewicz, ówczesny dyrektor Instytutu Leksykografii.

nie (po przeprowadzeniu konsultacji na forum swoich wydziałów) autorów do poszczególnych jednostek hasłowych, przyporządkowanych do danego wydziału. Dotyczyło to także biogramów pracowników administracyjnych oraz absolwentów⁶. Po weryfikacji list hasłowych okazało się, że zaistniały znaczące dysproporcje ilościowe w zakresie jednostek hasłowych przyporządkowanych do poszczególnych Wydziałów, co było uwarunkowane czasem ich istnienia i strukturą organizacyjną⁷.

Zakres przedmiotowy (lista haseł)

W początkowej fazie procesu komponowania listy haseł korzystano przede wszystkim z wydawanych corocznie informatorów uczelnianych⁸. Szczegółowej analizie poddano różne wydawnictwa jubileuszowe, jakie ukazywały się z okazji poprzednich, okrągłych rocznic istnienia Uczelni⁹. W wyniku tego procesu ustalono wstępną listę haseł zarówno rzeczowych, jak i biograficznych. W zakresie tych pierwszych szczególnie cenne okazały się informacje dotyczące zacho-

- 6 Archiwum Instytutu Leksykografii KUL, Encyklopedia 100-lecia KUL – Komitet Redakcyjny, Protokół z dnia 28 X 2015 r.
- 7 Wydział Nauk Humanistycznych – 498, Wydział Teologii – 452, Wydział Nauk Społecznych – 290, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji – 273, Wydział Filozofii – 264, Wydział Matematyki, Informatyki i Architektury Krajozbrazu – 82, Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli – 77, Wydział Biotechnologii i Nauk o Środowisku – 17. Obsadę pozostałych haseł, czyli 1047 jednostek powierzono Instytutowi Leksykografii – Archiwum Instytutu Leksykografii KUL, Encyklopedia 100-lecia KUL – Komitet Redakcyjny, Protokół z dnia 24 II 2016 r.
- 8 Początkowo wydawano je pod tytułami: *Uniwersytet Lubelski. Spis wykładów i wykaz instytucji lubelskich*; *Katolicki Uniwersytet Lubelski; Skład osobowy. Spis wykładów i instytucji KUL*; *Informator KUL*; *Informator osobowy KUL*, a następnie jako „Biuletyn Informacyjny KUL” (Lublin 1972–1986).
- 9 *Katolicki Uniwersytet Lubelski*, Lublin 1938; *Księga jubileuszowa 50-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. S. Kunowski i in., Lublin 1969; *Księga pamiątkowa w 75-lecie KUL. Wkład w kulturę polską w latach 1968–1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994; *Nauka i wiara. 80 lat KUL*, red. A. Szostek, Lublin 1999; *Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. 90 lat istnienia*, red. G. Kramarek, E. Ziemann, Lublin 2008.

dających zmian strukturalnych w minionych latach na Uniwersytecie, w tym przeobrażenia w zakresie nazw poszczególnych jednostek naukowo-badawczych. Pozwoliło to na sporządzenie zestawu haseł odsyłaczowych, prowadzących od nazw obocznych do właściwych wyrażen hasłowych.

Jednym z największych problemów metodologicznych, jaki pojawił się na tym etapie, stała się kwestia ustalenia podstawowej jednostki organizacyjnej, jaka powinna posłużyć do opisu działalności naukowo-badawczej prowadzonej na Uczelni. W dawnej strukturze organizacyjnej takimi jednostkami były katedry, a stąd, zachowując zasadę podawania w wyrażeniu hasłowym (tytułe hasła) pełnego brzmienia opisywanej jednostki, na liście haseł znalazłoby się kilkaset haseł zaczynających się od słowa „Katedra”. Stałoby się tak dlatego, ponieważ określenie to zawsze wchodziło do nazwy urzędowej jednostki dydaktyczno-naukowej, bez względu na to, czy nadrzędną wobec niej strukturą w danym okresie dziejów Uczelni był wydział, sekcja czy instytut.

Kwestia ulegała dodatkowej komplikacji w związku z podjętą na szeroką skalę w okresie przygotowywania *Encyklopedii* restrukturyzacją katedr, które funkcjonowały na wszystkich wydziałach. W jej wyniku zlikwidowano bardzo wiele jednostek tego rodzaju, powstawały też nowe (łącznie często kilka samodzielnych dotąd jednostek), co w aspekcie praktyki leksykograficznej prowadziło do rozbudowania listy haseł, a tym samym implikowało konieczność przygotowania znacznej liczby haseł odsyłaczowych, wprowadzania do główek wielu oboczności oraz budowania narracji zawierającej bardzo liczne odsyłacze wewnętrzne (prowadzące z treści haseł dotyczących katedr aktualnych do haseł opisujących historyczne, czyli już nieistniejące katedry). Problemy owe zaważyły na podjęciu przez Komitet Redakcyjny decyzji o wyborze instytutów jako jednostek najważniejszych przy opisywaniu badań prowadzonych na uczelni. W ramach tego rodzaju haseł postanowiono charakteryzować (w kolejnych akapitach) poszczególne katedry¹⁰. Rozwiązanie to pozwoliło całkowicie uniknąć przedstawionych wyżej komplikacji w strukturze listy haseł. W aspekcie biograficznym każdy tekst poświęcony instytutom zawiera – umieszczony

10 A. Zapała, *Instytut Matematyki i Informatyki*, w: *Encyklopedia 100-lecia*, t. 1, s. 364–367 – w hasle opisano 14 katedr.

bezpośrednio pod główką – wykaz osób kierujących daną jednostką naukowo-dydaktyczną lub naukowo-badawczą¹¹.

W związku z tym należy wyjaśnić, że w omawianym dziele postanowiono nie stosować odsyłaczy do biogramów osób wymienianych w poszczególnych hasłach, gdyż jak wyjaśniono w *Przedmowie*: „osoby, którym poświęcono w *Encyklopedii* odrębne hasła, przywoływano jedynie z podaniem inicjału imienia oraz nazwiska (przy powtórzeniu w tym samym tekście, podając jedynie samo nazwisko). Natomiast rozpisywano imiona wyłącznie przy osobach, które nie mają w *Encyklopedii* biogramów”¹². Zabieg ten pozwolił istotnie zmniejszyć objętość encyklopedii i ułatwić jej lekturę.

Z opracowań encyklopedycznych najwięcej biogramów osób związanych z Uczelnią odnaleziono w *Encyklopedii katolickiej*¹³ oraz *Encyklopedii filozofii polskiej*¹⁴. W procesie kompletowania listy haseł biograficznych bardzo pomocne okazało się także opracowanie prof. Grażyny Karolewicz, poświęcone pracownikom KUL w okresie międzywojennym¹⁵, a także publikacje o dziejach poszczególnych jednostek organizacyjnych KUL. W tym aspekcie najszerszą literaturę przedmiotu zebrano na temat Wydziału Prawa¹⁶. Natomiast w procesie

- 11 Jednostki naukowo-badawcze (nieprowadzące dydaktyki) powstające na KUL-u do 2006 r. nazywano „Zakładami Międzywydziałowymi”, potem – „Ośrodkami”, a tworzone obecnie określane są „Centrami”.
- 12 *Przedmowa*, w: *Encyklopedia 100-lecia*, t. 1, s. VI.
- 13 *Encyklopedia katolicka*, t. 1–20, Lublin 1973–2014; wykorzystano także bazy danych sporządzone w Instytucie Leksykografii na potrzeby opracowania tego dzieła.
- 14 *Encyklopedia filozofii polskiej*, t. 1–2, red. A. Maryniarczyk, Lublin 2011.
- 15 G. Karolewicz, *Nauczyciele akademicki KUL w okresie międzywojennym*, t. 1–2, Lublin 1994, wyd. 2 – 1996.
- 16 A. Dębiński, *Prawo w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Historia i współczesność*, Lublin 1999; *Prawo, kultura, uniwersytet. 80 lat ośrodka prawniczego KUL*, red. A. Dębiński, Lublin 1999; *Profesorowie prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. A. Dębiński, W. S. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2006, wyd. 2 – 2008²; *Dziekani Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*, red. A. Dębiński, W. S. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2008; *Księga jubileuszowa z okazji 90-lecia Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*, red. A. Dębiński, M. Ganczar, S. Jóźwiak, A. Kawałko, M. Kruszewska-Gagoś, H. Witczak, Lublin 2008; *Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL*.

przygotowania listy haseł wykładowców i absolwentów Wydziału Teologii skorzystano z licznych opracowań słownikowych poświęconych badaczom określonych specjalności teologicznych. Szczególnie pomocne okazały się leksykony opracowane przez pracowników KUL¹⁷.

Rozpoznanie dotychczasowej literatury przedmiotu i możliwości eksplorowania zawartości poszczególnych pozycji na potrzeby powstającego już wówczas nowego opracowania encyklopedycznego, pozwoliło też określić kierunki dalszych badań i kwerend nad przygotowaniem zupełnie nowych biogramów, przyporządkowanych osobom, które nie były jeszcze przedmiotem zainteresowania ze strony biografistyki, jak i dotyczących badaczy, którzy byli już wielokrotnie opisywani w różnych słownikach i encyklopediach. Ich wspólną specyfiką miało być ujęcie leksykograficzne, skonkretyzowane relacją osoby do ściśle określonej Uczelni. W toku tych prac okazało się, że w zakresie szczegółowych danych faktograficznych – nawet mimo istnienia licznych publikacji o charakterze biograficznym uwzględniających poszczególnych badaczy związanych z KUL-em – nieodzowna stała się kwerenda w zasobie Archiwum Uniwersyteckiego KUL. Dane pozyskane w jej wyniku czy to przez autorów haseł, czy redaktorów *Encyklopedii*, w licznych przypadkach pozwoliły na uszczegółowienie danych biograficznych i wprowadzenie do obiegu naukowego wielu nowych informacji, zwłaszcza dotyczących warstwy faktograficznej biogramów albo okoliczności różnych zdarzeń biograficznych.

Struktury haseł

Równoległe z kontynuowaniem prac związanych z tworzeniem listy haseł, zaczęto przygotowywać projekty instrukcji dla autorów, określających struktury i zakresy przedmiotowe poszczególnych rodzajów haseł. Pierwotny projekt

Ludzie – nauka – struktura. Stan na 15 czerwca 2010 r., red. L. Fiejdasz, P. Stanisław, E. Szczot, Lublin 2010.

- 17 *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin 2002; *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, Lublin 2002; *Dziekani Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (1919–2009)*, red. J. Walkusz, T. Moskal, Lublin 2009; *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006; *Leksykon polskich dogmatyków XX i XXI wieku*, red. K. Gózdź, Lublin 2010.

instrukcji odnoszącej się do przygotowania biogramów pracowników naukowych Uczelni zawierał następujące punkty:

- 1) Imiona i nazwisko;
- 2) Data i miejsce urodzenia oraz śmierci;
- 3) Rodzice (imiona, nazwisko panieńskie matki, zawód pochodzenie społeczne);
- 4) Wykształcenie (lata i rodzaj szkoły, lata studiów);
- 5) Wpływ nauczycieli na rozwój zainteresowań naukowych;
- 6) Stopnie i tytuły naukowe (rok uzyskania, tytuł pracy dyplomowej);
- 7) Kariera zawodowa (naukowa), ze szczególnym uwzględnieniem okresu pracy na KUL-u;
- 8) Twórczość naukowa
 - kierunki badań, dziedziny badań,
 - ważniejsze publikacje naukowe,
 - osiągnięcia badawcze, dydaktyczne i organizacyjne,
 - aktywność konferencyjna i kongresowa.
- 9) Twórczość literacka i publicystyczna;
- 10) Udział w rozwoju kadry naukowej (promotorstwo rozpraw dyplomowych, recenzje prac dyplomowych);
- 11) Współpraca międzynarodowa (stypendia zagraniczne, pobyty studyjne, aktywności na uczelniach zagranicznych);
- 12) Udział w projektach badawczych;
- 13) Członkostwo w stowarzyszeniach, towarzystwach i instytucjach naukowych;
- 14) Nagrody i odznaczenia;
- 15) Działalność pozanaukowa (kulturalna, patriotyczna, społeczna itp.);
- 16) Inne informacje godne odnotowania (zainteresowania, hobby).

Ten ramowy schemat biogramu, zawierający możliwie wszystkie aspekty aktywności pracownika naukowego, miał z jednej strony wyznaczać zakres przedmiotowy zamawianych tekstów, a z drugiej – sugerować autorom uwzględnienie w przygotowywanym tekście informacji wyeksplikowanych w strukturze instrukcji. Zasadnicza koncepcja metodologiczna zmierzała do ujmowania wyszczególnionych obszarów aktywności w blokach przedmiotowych. Zamierzone odseparowanie faktów biograficznych odnoszących się do życia naukowego jednostki od innych aktywności miało służyć przede wszystkim wyeksponowaniu tej pierwszej sfery życia i precyzyjnym jej opisaniu.

Realizowana w niektórych słownikach koncepcja chronologicznego prezentowania faktów biograficznych, choć służy zrozumieniu historii życiowej konkretnego człowieka, to jednak w encyklopedii specjalistycznej, zogniskowanej na określonej problematyce, może prowadzić do skomplikowania samej narracji, a w konsekwencji do braku klarowności i zrozumienia przekazu. Realizowanie takiej koncepcji metodologicznej często prowadzi też do zwiększenia objętości tekstu, gdyż nieuniknione stają się różnego rodzaju „wprowadzenia” i nawiązania do wcześniej omawianych wątków. Ostatecznie przyjęto w biogramach rzeczowy układ treści, mając na uwadze przedstawione założenia leksykografii praktycznej, zwłaszcza w zakresie syntetyczności przekazu.

W wyniku uwag zgłoszonych przez Komitet Redakcyjny, z zaproponowanego schematu usunięto całkowicie pkt 3. odnoszący się do stosunków rodzinnych i pochodzenia społecznego oraz 10. i 16. Punkt 4. poświęcony wykształceniu natomiast ograniczono do okresu studiów. Zalecono też skomasowanie informacji na temat działalności naukowej (pkt. 11., 12., 13.) w jednym punkcie. Zalecono również ograniczenie informacji na temat członkostwa w organizacjach naukowych (pkt. 13.) do ukazujących jedynie udział w organizacjach międzynarodowych lub pełnienie funkcji kierowniczych w organizacjach krajowych. Po wprowadzeniu tych zaleceń uzyskano poniższy schemat biogramu pracownika naukowego.

1) Główna

- nazwisko, imiona (ewentualnie skróty godności kościelnych – bp, ks.);
- ienne lata życia oraz miejsca urodzenia i śmierci;
- stanowisko lub funkcja pełniona na KUL-u (dziekan, rektor itp.);
- specjalność naukowa lub inne określenie wyjaśniające związek z Uczelnią.

2) Kariera naukowa

- matura (data roczna i miejsce jej uzyskania – nazwa szkoły);
- lata studiów, kierunek, specjalność, wydział, tytułu pracy magisterskiej, promotor;
- szczegółowo opis pracy na KUL-u (należy ograniczyć informacje dotyczące okresów pracy zawodowej w innych instytucjach);
- daty uzyskania kolejnych stopni i tytułów naukowych, ze wskazaniem podstawy ich nadania (tytuł pracy, miejsca uzyskania, jednostka naukowa);
- staże zagraniczne i pobyty studyjne, kierownictwo w zespołach badawczych;
- zasługi dla KUL-u, tj. osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne.

- 3) Dorobek naukowy
 - głównie publikacje książkowe i pod redakcją (można wymienić ważniejsze czasopisma naukowe, z którymi osoba współpracowała);
 - funkcje pełnione w zarządach towarzystw i stowarzyszeń naukowych, krajowych i zagranicznych (nie należy wymieniać członkostwa w towarzystwach krajowych);
 - najważniejsze nagrody naukowe.
- 4) Działalność pozanaukowa
 - polityczna, społeczna, artystyczna, literacka, kościelna, uzyskane medale i odznaczenia pozanaukowe.
- 5) Bibliografia przedmiotowa – należy uwzględnić hasła w słownikach i encyklopediach, ewentualne księgi pamiątkowe oraz zestawienia i omówienia dorobku naukowego (układ chronologiczny).

Egzemplifikacją hasła wywodzącego się z tej kategorii jest np. biogram prof. dr. hab. Stanisława Fity (1932–2011). W główce odnotowano, że był on historykiem literatury i edytorem. Opis kolei życia rozpoczęto od matury uzyskanej w 1951 r. Z okresu studiów, rozpoczętych w 1952 r., odnotowano, iż był „zaangażowany w prace Koła Polonistów Studentów KUL”. Następnie podano podstawę nadania kolejnych stopni i tytułów naukowych: od magisterium w 1957 r. po tytuł profesora zwyczajnego uzyskanego w 1992 r., a informację o przebiegu pracy uniwersyteckiej opatrzone odsyłaczem do Instytutu Filologii, którym kilkakrotnie kierował. W drugim akapicie opisane zostały główne zainteresowania naukowe Profesora z uwzględnieniem jego zasług w badaniach nad twórczością i osobą Bolesława Prusa oraz epoką pozytywizmu. W kolejnym akapicie wymieniono tytuły siedmiu książek naukowych, zaznaczając, że jego dorobek obejmuje „blisko 200 rozpraw naukowych i publikacji”. W dalszej części odnotowano, iż m.in. „był współtwórcą (z Araszkiewiczem) założonego w 1961 r. Muzeum Bolesława Prusa w Nałęczowie”, opisując zaś udział prof. Fity w pracach różnych komitetów naukowych, wprowadzono serię odsyłaczy do osobnych haseł w *Encyklopedii* (np. „wchodził w skład zespołów i komitetów redakcyjnych, m.in.: serii – Biblioteka Utworów Religijnych, – „Biuletynu Informacyjnego KUL”). W bibliografii przedmiotowej umieszczono stosowny opis dokumentacji archiwalnej z zasobów Archiwum Uniwersyteckiego KUL,

a następnie w układzie chronologicznym wymieniono opracowania dotyczące osoby i twórczości opisywanej postaci¹⁸.

W przytoczonym biogramie informacje związane z działalnością pozanaukową są znikome w porównaniu z faktami należącymi do biografii naukowej opisywanej osoby. Inaczej układają się te proporcje w obrębie haseł znanych działaczy niepodległościowych i polityków. To z kolei ilustruje biogram dr. Konrada Bartoszewskiego (1914–1987), pracownika naukowo-badawczego KUL (od 1969 r.), a w przeszłości oficera Armii Krajowej. W tym haśle informacje o działalności wojennej i niepodległościowej oraz losy powojenne opisywanej osoby zajmują około 3/4 całego tekstu o objętości 90 wierszy standardowych, a działalność naukowa dotyczy tylko schyłkowego okresu życia, gdy prezentowany bohater poświęcił się pracy leksykograficznej w Redakcji *Encyklopedii Katolickiej*, zajmując się, zgodnie ze swoim wykształceniem akademickim, działem literatury obcej (stopień doktora z zakresu literatury uzyskał w 1969 r. na Uniwersytecie Wrocławskim)¹⁹.

Według omówionej instrukcji przygotowania haseł pracowników naukowych – które ze względu na specyfikę opracowania miały najszerszy zakres przedmiotowy – stworzono schematy haseł pozostałych kategorii biograficznych, stosownie eliminując lub modyfikując niektóre punkty. Ustalony w ten sposób wzorcowy schemat biogramów absolwentów zawierał następujące elementy:

- 1) Główna
 - nazwisko, imiona;
 - ienne lata życia (miejsca – urodzenia i ewentualnie śmierci);
 - określenie związku z uczelnią (np. mgr historii, absolwent Wydziału Humanistycznego);
 - określenie wykonywanej profesji (np. dziennikarz, pisarz, działacz polityczny, ordynariusz diecezji).
- 2) Okres studiów na KUL-u
 - matura (data roczna i miejsce jej uzyskania);

18 K. Bojanowicz, *Fita Stanisław Aleksander*, w: *Encyklopedia 100-lecia*, t. 1, s. 229.

19 E. Gigilewicz, *Bartoszewski Konrad*, w: *Encyklopedia 100-lecia*, t. 1, s. 33.

- lata studiów na KUL-u, kierunek, specjalność, wydział, tytułu pracy magisterskiej, promotor;
 - istotna działalność podczas studiów (koła studenckie, organizacje).
- 3) Działalność i osiągnięcia zawodowe, artystyczne, społeczne (każda aktywność w oddzielnym akapicie).
- 4) Ewentualne związki absolwenta z KUL.
- 5) Bibliografia – należy uwzględnić zwłaszcza biografie, hasła w słownikach biograficznych i encyklopediach (układ chronologiczny).

Z perspektywy specyfiki opracowania, grupującego biogramy osób związanych z jednym ściśle określonym środowiskiem, opisane w instrukcji „związki absolwenta z KUL” realizowano, odnotowując takie fakty, jak np. udział w pracach redakcji i rad naukowych funkcjonujących na KUL-u²⁰. Finalnie w *Encyklopedii* znalazło się więc 261 biogramów absolwentów (w tym 66 hierarchów Kościoła katolickiego).

Natomiast w hasle *doktor honoris causa* KUL (tego rodzaju opracowań zamieszczono w encyklopedii 95) poprzestawano na ogół na bardzo ogólnej charakterystyce całego dorobku naukowego czy działalności, a związek z KUL-em akcentowano za pomocą bardziej szczegółowego opisu samego kontekstu przyznania tytułu (ewentualnie wskazania zasług dla Uniwersytetu) z przywołaniem nawet stosownej sentencji z uchwały Senatu KUL²¹, na mocy której ten tytuł został nadany.

Przygotowując zasady opracowania encyklopedycznego i adiustacyjno-leksykograficznego, zadbano nie tylko o nadanie wszystkim tekstom jednolitej stylistyki, ale także określono wymagania dotyczące syntetyczności opisów i minimalizacji bibliografii. W tym ostatnim aspekcie przygotowano skróty bibliograficzne pozycji najczęściej cytowanych oraz przyjęto zasadę, by w bio-

20 A. Derdziuk, *Bajda Jerzy Jan*, w: *Encyklopedia 100-lecia*, t. 1, s. 24 – odnotowano, że był członkiem Rady Naukowej Instytutu Jana Pawła II KUL oraz redakcji kwartalnika „Ethos”.

21 T. Nowicki, *Pullat Raimo*, w: *Encyklopedia 100-lecia*, t. 2, s. 238 – „Senat uchwałą z dnia 14 X 2005 r. wyraził uznanie dla jego «działalności naukowej i badawczej, obejmującej szeroko pojętą problematykę stosunków międzynarodowych, ze szczególnym uwzględnieniem relacji polsko-estońskich»”.

gramach nie uwzględniać pozycji dotyczących historii Uczelni czy jej poszczególnych wydziałów oraz instytutów. Jednocześnie ustalono, że tego rodzaju pozycje bibliograficzne będą przywoływane jedynie w bibliografii podmiotowej, umieszczanej pod hasłami poświęconymi poszczególnym jednostkom organizacyjnym Uczelni. Ponadto zalecono, by unikać w biogramach informacji zawartych w hasłach rzeczowych, w hasłach rzeczowych zaś nie umieszczać żadnych szczegółów biograficznych odnoszących się do wzmiankowanych osób czy zawartych w ich biogramach. Na etapie zamówień ściśle określano objętość haseł biograficznych, wyznaczając ją w przedziale od 30 do 150 wierszy.

Metodyka opracowania

Działania redakcyjno-wydawnicze realizowane w Instytucie Leksykografii prowadzono, opierając się na doświadczeniach nabytych podczas prac nad przygotowaniem *Encyklopedii katolickiej*. System pracy nad *Encyklopedią 100-lecia KUL* obejmował następujące etapy:

- 1) sporządzanie opisu bazowego w programie MAK²², rejestrującego wszystkie dane niezbędne do zarządzania tekstem, na wszystkich etapach opracowania hasła – od zamówienia do przygotowania dokumentów finansowych;
- 2) kwalifikacja leksykograficzna tekstu autorskiego (recenzja naukowa, przyjęcie do opracowania redakcyjnego lub zwrot w celu usprawnienia zgodnie z instrukcją);
- 3) opracowanie merytoryczno-leksykograficzne (w tym opracowanie odsyłaczy i weryfikacja wszystkich nazw własnych występujących w tekście oraz weryfikacja bibliografii podmiotowej i przedmiotowej);
- 4) adiustacja polonistyczna;

22 MAK to zintegrowany system biblioteczny stworzony w Bibliotece Narodowej, służący do zarządzania biblioteką i jej zbiorami. Umożliwia tworzenie elektronicznych katalogów, prowadzenie statystyk i baz danych. Przeznaczony jest dla Bibliotek, jednak w wyniku oryginalnych, autorskich rozwiązań został przystosowany także do zarządzania procesem przygotowania wydawnictw typu encyklopedycznego. Na ten temat zob. E. Gigilewicz, *Wykorzystanie programu Mak do niebibliograficznych baz danych*, w: *Metody komputerowe w badaniu i nauczaniu historii*, red. K. Narojczyk, B. Ryszewski, Olsztyn 2005, s. 41–45.

- 5) przygotowanie techniczne haseł do składu komputerowego (wprowadzanie tekstów do bazy IdealStudioEK²³);
- 6) skład komputerowy, przygotowanie szpalt do korekty redakcyjnej;
- 7) korekta autorska;
- 8) korekta techniczna (w tym powiązanie tekstów z materiałem ilustracyjnym);
- 9) przekazanie do druku (weryfikacja ozalidu).

Zespół redakcyjny, który realizował przedstawiony proces, liczył 12 osób, a poszczególne osoby były angażowane w realizację kilku przedstawionych wyżej zadań. Natomiast w procesie autorskiej kreacji haseł uczestniczyło 530 osób, głównie aktualnych pracowników wszystkich wydziałów i obszarów organizacyjno-administracyjnych Uczelni. Do pisania haseł i ich redakcyjnego opracowania zaangażowano także wielu doktorantów, stażystów i studentów, zwłaszcza odbywających praktyki w Instytucie Leksykografii.

W wyniku realizacji projektu opublikowano w omawianym dziele łącznie 2944 jednostek hasłowych, w tym 2026 biogramów. Ponadto w *Encyklopedii* znalazły się 652 hasła rzeczowe (wydziały, instytuty, jednostki organizacyjne), 80 opracowań poświęconych seriom wydawniczym i czasopismom oraz 23 hasła opisujące historię różnych budynków należących do Uniwersytetu. W ramach podanej liczby jednostek hasłowych znalazły się także 163 hasła odsyłaczowe, czyli odnośniki od nazw obocznych i do właściwych haseł.

W związku z tym, że w bazie danych – jak zaznaczono wcześniej – notowano sposób pozyskania wszystkich tekstów, uzyskano także dokładną statystykę w zakresie źródeł zdobytych opracowań biograficznych. Finalnie okazało się, że w tej kategorii haseł najliczniejszą grupę, przekraczającą połowę wszystkich biogramów, stanowiły teksty powstałe w wyniku kreacji autorskiej, czyli zrealizowane na zlecenie Redakcji. W ten sposób pozyskano 1040 jednostek. Odnotowano

23 IdealStudioEK – specjalistyczne oprogramowanie komputerowe wykonane dla Instytutu Leksykografii. Umożliwia ono gromadzenie tekstów hasłowych, ich systematyzację według przygotowanych identyfikatorów oraz konwersję do formatu XML w celu automatycznego składu w programie Advent 3B2. Dzięki temu rozwiązaniu hasła przygotowane w edytorze tekstu, były w bazie automatycznie przekształcane w dokumenty postscriptowe.

ponadto 467 autobiogramów, 209 biogramów autoryzowanych, czyli tekstów utworzonych przez pracowników zespołu redakcyjnego na podstawie ogólnodostępnych oraz uczelnianych baz danych, a następnie zaakceptowanych przez osoby, których dotyczyły. Na etapie korekty hasła tego rodzaju często były istotnie uzupełniane przez osoby zainteresowane, zwłaszcza w zakresie działalności pozauczelnianej i bibliografii podmiotowej. Ostatecznie na szpaltach znalazło się też 321 biogramów uzyskanych na podstawie umów licencyjnych, a pochodzących z innych publikacji uniwersyteckich. Nie można ich jednak uznać za przedruki, gdyż zostały przetworzone zgodnie z instrukcją opracowania adiustacyjno-leksykograficznego, a często również istotnie uzupełnione. Także i w zakresie tych haseł starano się uzyskać akceptację ze strony autorów.

Do najbardziej problematycznej kategorii tekstów biograficznych w omawianej encyklopedii, czyli do „urzędowych biogramów skróconych”, zaliczono finalnie 43 hasła. Wobec odmowy przygotowania ich przez niektórych aktualnych pracowników Uczelni, zostały one opracowane przez pracowników Redakcji i włączone do *Encyklopedii* – po przeprowadzeniu stosownych ekspertyz prawnych, na mocy prawa Uczelni do informowania o prowadzonej działalności, w tym o kadrze pracowniczej. Na potrzeby przygotowania tego rodzaju haseł opracowano też specjalną procedurę obejmującą następujące etapy: po pierwsze: pobranie pliku wygenerowanego z bazy pracowników KUL (ustalenie aktualnego tytułu naukowego i stanowiska); po drugie: ustalenie ścieżek awansu i prac dyplomowych (weryfikacja według internetowej bazy OPI – Ludzie Nauki; po trzecie: opracowanie dorobku naukowego (wymieniono tylko książki autorskie i pod redakcją, uwzględnione w katalogu Biblioteki Uniwersyteckiej KUL). Należy zauważyć, że pracownicy, którzy wcześniej odmówili przygotowania swoich biogramów, wykonali jednak korektę dostarczonych im tekstów lub nawet przygotowali własne opracowania na swój temat, zgodne z instrukcją wydawniczą. Pozwoliło to na istotne zmniejszenie, na etapie korekty, liczby biogramów objętych tą kategorią o około 20% w stosunku do pierwszego wariantu listy haseł.

Zakres informacji podawanych we wszystkich rodzajach haseł, w tym także stanowiska, stopnie i tytuły naukowe, zawarte w główkach biogramów, rejestrowały stan na dzień 28 lutego 2018 r. Weryfikację tego rodzaju danych przeprowadzono podczas ostatniego etapu prac redakcyjnych, bazując na danych otrzymanych z Działu Spraw Pracowniczych KUL.

Analiza zawartości bazy danych *Encyklopedii 100-lecia KUL*, przeprowadzona po zakończeniu całego procesu wydawniczego, pozwoliła także ustalić, że w trakcie prac redakcyjnych odrzucono (zrezygnowano z realizacji) 536 jednostek hasłowych, jakie w trakcie przygotowywania omawianego opracowania pojawiły się na liście haseł. Stało się to możliwe dzięki temu, że po podjęciu decyzji o usunięciu danego hasła z listy, rekordu bazodanowego, w którym było one opisane, nie usuwano, lecz nadawano mu inną kategorię²⁴, i ostatecznie, czyli po zakończeniu prac redakcyjnych, wyeksportowano je do odrębnej bazy danych.

W grupie haseł, które wprowadzić zaprojektowano, lecz nie zrealizowano, znalazło się 270 biogramów, co wobec ogólnej liczb 2026 opublikowanych biogramów, stanowi 13,3%. Najczęstszym powodem skreślenia jednostek hasłowych z listy (zawsze po wnikliwej kwerendzie), był brak dostatecznych przesłanek merytorycznych, określonych w kryteriach, na bazie których tworzone siatkę haseł.

Poważnym problemem w zakresie przygotowania odpowiednich, pełnych w zakresie przedmiotowym tekstów encyklopedycznych, okazały się biogramy osób zatrudnionych na stanowiskach kierowniczych w dawniej administracji KUL-owskiej, szczególnie w okresie przedwojennym i w pierwszych latach powojennych. W wielu przypadkach, nawet jeżeli zachowały się ich teczki personalne, to i tak na podstawie zachowanych dokumentów nie udało się ustalić najbardziej podstawowych danych biograficznych, niezbędnych do przygotowania choćby krótkiego biogramu. Nieskuteczne w tym zakresie okazywały się także kwerendy podejmowane w innych zasobach archiwalnych.

W przypadku kilku znanych studentów KUL-u, po analizie dokumentacji rejestrującej przebieg ich studiów, okazywało się, że nie uzyskali oni absolutorium, a zatem nie mogli być zaliczeni do absolwentów. W kilku przypadkach absolwenci, do których zwróciła się Redakcja z propozycją przygotowania autobiogramu, nie okazali żadnego zainteresowania lub nie wyrazili zgody na umieszczenie swojego biogramu w *Encyklopedii*. Podobnie zareagowało także kilku byłych pracowników Uczelni.

24 Zmiana kategorii w rekordzie bazodanowym polegała jedynie na modyfikacji nazwy podpoła. Dzięki możliwej w bazach MAK dynamicznej modyfikacji struktury rekordów, każdorazowo był to proces odwracalny i niepociągający za sobą żadnych dodatkowych operacji na bazie (jak konieczność aktualizacji danych czy indeksów).

Te ostatnie przypadki dobrze ilustrują kwestie, jakie zawsze mogą wystąpić przy realizacji dzieł biograficznych, prezentujących biogramy osób żyjących. Na ogół w tego rodzaju pracach nie udaje się zamieścić wszystkich biogramów osób, spełniających ustalone kryteria, czy uzyskać we wszystkich tekstach jednolity zakres przedmiotowy. Wynika to często z samego charakteru podstawy źródłowej lub dostępności materiałów źródłowych, mogących stanowić podstawę do weryfikacji przekazanych danych. Ponadto do uchylenia niektórych wymagań zawartych w instrukcjach może prowadzić fakt uczestnictwa opisywanej osoby w procesie kreacji tekstu oraz jej prawo do akceptacji ostatecznej postaci opublikowanego biogramu. W konsekwencji redakcja w takiej sytuacji często staje przed dylematem – zrezygnować z publikacji danego biogramu, czy uchylić określony punkt instrukcji.

Mimo pojawienia się przedstawionych problemów w toku realizacji tego kompendium wiedzy, można uznać, że w *Encyklopedii 100-lecia*, przynajmniej w warstwie biograficznej, osiągnięto zamierzony efekt, czyli zaprezentowano dość komplementarnie całe środowisko akademickie – wszystkie grupy osób, które tworzą społeczność akademicką KUL, a poza tym w obiegu naukowym usytuowano wielu nowych pracowników nauki dzięki ich biogramom.

Streszczenie: *Encyklopedia 100-lecia KUL* wydana w 2018 r. to opracowanie prezentujące dorobek Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego – prywatnej wyższej uczelni na prawach państwowych, założonej w 1918 r. Celem tego przedsięwzięcia wydawniczego było nie tylko udokumentowanie działalności dydaktycznej i naukowej prowadzonej w latach 1918–2018, ale także ukazanie wkładu Uczelni w życie kulturalne, społeczno-polityczne, a także religijne. W warstwie biograficznej dzieło zawiera 2026 biogramy, nie tylko pracowników naukowych, ale także osób pełniących funkcje kierownicze w strukturach administracyjnych Uczelni, ważniejszych absolwentów (szczególnie zasłużonych na różnych polach działalności), doktorów *honoris causa* KUL oraz osób wyróżnionych innymi nagrodami uczelnianymi, a także darczyńców i donatorów Uniwersytetu. W procesie praktycznej realizacji dzieła wykorzystano liczne nowoczesne metody i techniki komputerowe. Wiele rozwiązań natury metodologicznej, zastosowanych przy tworzeniu tej *Encyklopedii*, a także przywołane w tekście artykułu szczegółowe instrukcje, schematy haseł wzorcowych czy opisane sposoby rozwiązania zasadniczych problemów merytorycznych i leksykograficznych, mogą okazać się bardzo pomocne w pracach nad formułowaniem koncepcji metodologicznych innych opracowań o charakterze ency-

kłopedii lub słowników biograficznych. Wskazania te mogą znaleźć zastosowanie także w samym procesie praktycznej realizacji dzieł o podobnym charakterze.

Słowa kluczowe: Katolicki Uniwersytet Lubelski, leksykografia, historia nauki.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Leksykografii, Encyklopedia 100-lecia KUL – Korespondencja; Protokoły Posiedzeń Komitetu Redakcyjnego (bez sygnatury).

Opracowania

Bojanowicz K., *Fita Stanisław Aleksander*, w: *Encyklopedia 100-lecia*, t. 1, red. E. Gigilewicz, Lublin 2018, s. 229.

Derdziuk A., *Bajda Jerzy Jan*, w: *Encyklopedia 100-lecia*, t. 1, red. E. Gigilewicz, Lublin 2018, s. 24.

Dębiński A., *Prawo w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Historia i współczesność*, Lublin 1999.

Dziekani Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, red. A. Dębiński, W. S. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2008.

Dziekani Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (1919–2009), red. J. Walkusz, T. Moskał, Lublin 2009.

Encyklopedia 100-lecia KUL, red. E. Gigilewicz, t. 1–2, Lublin 2018

Encyklopedia filozofii polskiej, t. 1–2, red. A. Maryniarczyk, Lublin 2011.

Encyklopedia katolicka, t. 1–20, Lublin 1973–2014.

Gigilewicz E., *Bartoszewski Konrad*, w: *Encyklopedia 100-lecia KUL*, t. 1, red. E. Gigilewicz, Lublin 2018, s. 33.

Gigilewicz E., *Wykorzystanie programu Mak do niebibliograficznych baz danych*, w: *Metody komputerowe w badaniu i nauczaniu historii*, red. K. Narojczyk, B. Ryszewski, Olsztyn 2005, s. 41–45.

Karolewicz G., *Nauczyciele akademicki KUL w okresie międzywojennym*, t. 1–2, Lublin 1994, wyd. 2 – 1996.

Katolicki Uniwersytet Lubelski 1918–2018, t. 1–3, red. G. Bujak, A. Mirek, J. Rabiński, Lublin–Warszawa 2019.

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. 90 lat istnienia, red. G. Kramarek, E. Ziemann, Lublin 2008.

Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 1938.

- Księga jubileuszowa 50-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. S. Kunowski i in., Lublin 1969.
- Księga jubileuszowa z okazji 90-lecia Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*, red. A. Dębiński, M. Ganczar, S. Jóźwiak, A. Kawalko, M. Kruszewska-Gagoś, H. Witczak, Lublin 2008.
- Księga pamiątkowa w 75-lecie KUL. Wkład w kulturę polską w latach 1968–1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994.
- Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin 2002.
- Leksykon polskich dogmatyków XX i XXI wieku*, red. K. Gózdź, Lublin 2010.
- Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, Lublin 2002.
- Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006.
- Nauka i wiara. 80 lat KUL*, red. A. Szostek, Lublin 1999.
- Nowicki T., Pullat Raimo, w: *Encyklopedia 100-lecia KUL*, t. 2, red. E. Gigilewicz, Lublin 2018, s. 237–238.
- Prawo, kultura, uniwersytet. 80 lat ośrodka prawniczego KUL*, red. A. Dębiński, Lublin 1999.
- Profesorowie prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. A. Dębiński, W. S. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2006, wyd. 2 – 2008.
- Przedmowa, w: *Encyklopedia 100-lecia KUL*, t. 1, red. E. Gigilewicz, Lublin 2018, s. V–VI.
- Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Ludzie – nauka – struktura. Stan na 15 czerwca 2010 r.*, red. L. Fiejdasz, P. Stanisławski, E. Szczot, Lublin 2010.
- Zapała A., *Instytut Matematyki i Informatyki*, w: *Encyklopedia 100-lecia KUL*, t. 1, red. E. Gigilewicz, Lublin 2018, s. 364–367.